

TÓTH KRISZTINA

SZÉCSI DÉNES ÉRSEK ÉPÍTKEZÉSEI ESZTERGOMBAN*

Az esztergomi Várhegyen lévő épületeket a XV. században többször átépítették és felújították. A legjelentősebb építtető Vitéz János esztergomi érsek volt,¹ de elődje, Szécsi Dénes érseksége idején is történtek átalakítások az esztergomi vár épületein.² Az építkezésekkel a szakirodalom a XVIII. század óta foglalkozik, elsőként 1715-ben Timon Sámuel emlékezett meg róluk, aki szerint az érsek 1449-re zsinatot hirdetett, amelynek fő témája az egyház gondjainak orvoslása volt. Ekkor került sor a székesegyház felújításának elrendelésére is, amely 1452-re el is készült, a felszentelésen maga V. László király is részt vett.³ 1742-ben Péterffy Károly Timon nyomdokain haladva szintén írt az 1449-ben megtartott zsinatról, bár különösnek találta, hogy a zsinat rendelkezései közül csak a bazilika építéséről maradt fenn forrás. Péterffy szerint Szécsi Dénes a zsinaton elrendelte, hogy a főpapságnak hozzá kell járulnia az építkezésekhez. Az elkészült székesegyház felszentelése 1452-ben történt meg, a munkálatokat jelentős összeggel támogatta Hunyadi János kormányzó és több világi főúr is.⁴ 1790-ben Katona István Magyarország történetében 1454-re tette a székesegyház felszentelésének dátumát.⁵ 1827-ben Mathes János, az esztergomi bazilika romjainak lelkiismeretes leírója és közreadója azon a véleményen volt, hogy Szécsi Dénes 1453-ban szentelte fel a székesegyházat, és olyan nagyszabású építkezéseket hajtott végre, hogy a

* A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült. Hálas köszönettel tartozom C. Tóth Norbertnek szíves segítségéért és értékes tanácsaiért.

1 *Horváth István – Vukov Konstantin*: Vitéz János esztergomi palotája. Újabb kutatások az esztergomi várban. Tata, 1986. (Tudományos Füzetek 2–3.)

2 *Horváth István*: Mátyás kori építkezés az esztergomi várban. Az esztergomi „Vitéz-palota” régészeti feltárása. In: Mátyás király és a vidéki Magyarország. Az 1990. május 2-án Tatán rendezett tudományos ülés előadói anyaga. Szerk.: Gyenisné Landesz Edit, Somorjai József. Tata, 1990. (Tudományos Füzetek 6.) 38. p.; *Dercsényi Dezső – Zolnay László*: Esztergom. Budapest, 1956. 27. p.

3 *Timon, Samuel*: Purpura Pannonica sive vitae et res gestae s.r.e. cardinalium. Nagyszombat, 1715. 13–15. p.

4 *Péterffy, Carolus*: Sacra concilia ecclesiae romano-catholicae in regno Hungariae celebrata I. Posonii, 1742. 181. p.

5 *Katona, István*: Historia critica regum stirpis mixtae. Tom. VI. Ord. XIII. 1440–1457. Buda, 1790. 647–648. p.

székesegyház nagyobb és pompásabb lett, mint valaha.⁶ Végül 1859-ben az esztergomi érsekek krónikása, Török János összefoglalva elődei adatait azt állapította meg, hogy Szécsi Dénes 1449-ben zsinatot tartott, amelyen egyházi dézsmát vetett ki a székesegyház építésére, amelynek felszentelése végül 1453-ban történt meg. Az építkezéshez Hunyadi János és „barátai” szintén nagy arany- és ezüstmennyiséggel járultak hozzá.⁷

Szécsi Dénes építkezéseinek kutatója tehát igen nehéz helyzetben van, ha a megjelent munkák alapján akar tájékozódni. Célszerűnek tűnik ezért az építkezésekre vonatkozó okleveles források összegyűjtése és értelmezése, hogy az ellentmondó adatok helyett pontos képet kapjunk Szécsi Dénes ez irányú tevékenységéről.

Az esztergomi székesegyházban és az esztergomi várban Telegdi Csanád érseksége idején történt nagyszabású építkezés az 1330-as években. A XIV. századi krónikaszerkesztmény szerint Telegdi Csanád érsek a Szent Adalbert székesegyház szentélyét, amely már régóta romokban állt, felépíttette, üvegablakokkal, bástyákkal díszítette, és a szükséges liturgikus felszereléssel ellátta. A vár tornyait, amelyek szintén romos állapotban voltak, felújíttatta, és egy különlegesen nagy tornyot is építtetett a várfalra. A várat a Duna felől egy fallal megerősíttette, a régóta lakatlan és elhagyott érseki palotát szintén felújíttatta, és oldalához két kápolnát is építtetett.⁸ Az építkezéseket jórészt saját vagyonából fedezte, ugyanis a fivérei által ráhagyott négyszáz márkát fordította a székesegyház helyreállítására.⁹

A vár területén lezajlott további építkezésekről nincs tudomásunk egészen Szécsi Dénes érsekségéig, pedig a közben eltelt mintegy száz évben több támadást és ostromot is elszenvedett a vár. Kanizsai János érseksége idején, 1403-ban

6 *Mathes, Johannes*: Veteris arcis Strigoniensis, monumentorum ibidem erutorum, aliarumque antiquitatum lythographicis tabulis ornata descriptio. Esztergom, 1827. 29. p.

7 *Török János*: Magyarország primása. Közjogi és történeti vázlat. Pest, 1859. 96–97. p. Ez utóbbi adatait vette át az esztergomi érsekekről készült kiadvány is: Esztergomi érsekek 1001–2003. Szerk.: Beke Margit. Budapest, 2003. 205–206. p. (a vonatkozó rész Beke Margit munkája). Török munkájának hatására állíthatnak Simor János érseksége (1867–1891) idején a bazilikában szobrot Hunyadi János, mint a székesegyház építésének jeles támogatója számára.

8 *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum*. Ed.: Szentpétery, Emericus. I. Budapest, 1937. 492–493. p. A székesegyházról *Hegedűs András*: Esztergom rubintként ragyogó temploma. A Szent-Adalbert székesegyház történetének egy elfeledett forrása. In: Magyar Sion (Új folyam.) 9. (2015:1) 132–138. p.

9 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Fényképtár 277862. (a továbbiakban: DF); *Fejér, Georgius*: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tomus XI/5. Budae, 1834. 434–444. p.

Zsigmond király ostromolta meg, majd sikeresen el is foglalta.¹⁰ I. Albert király 1439-ben bekövetkezett halála után ismét sor került Esztergom ostromára. Albert özvegye, Erzsébet királyné 1440. február 21-én szülte meg a trónörökös V. Lászlót, akinek Szécsi Dénes esztergomi érsek feltétlen híve és támogatója volt.¹¹ A főurak egy csoportja azonban felnőtt, tette kész uralkodót szeretett volna Magyarország trónján látni, így I. Ulászló lengyel királyt választotta meg. Mivel az esztergomi érsek joga volt a magyar uralkodó megkoronázása, Szécsi Dénes érseknek mindenképpen állást kellett foglalnia, és 1440. május 15-én meg is koronázta a csecsemő V. László királyt.¹² Ulászló párti főurak azonban fogságba ejtették, és kényszerítették, hogy fogadja el Ulászló uralmát.¹³ Ezt Dénes színleg meg is tette. 1440. július 1-jén ugyanis Ulászló megparancsolta Lévai Lászlónak, hogy ne merje háborgatni Dénes esztergomi érsek vagy az esztergomi káptalan javait, mert az érsek a király iránti hűségét kinyilvánította.¹⁴ Ez a hűségeskü azonban nem lehetett őszinte, ezt mutatja, hogy az érsek nem adta át várait az uralkodónak. Ulászló ezért sereggel vonult Esztergom vára alá, és a Szent Tamás-hegyről ostromolta eredmény nélkül.¹⁵ Az esztergomi várnagy ekkor Dédi Farkas László volt, aki 1442. január 18-án kapott Erzsébet királynétól birtokadományt, mivel Esztergom és Drégely várát megtartotta V. László hűségén.¹⁶ Az esztergomi vár később is az Erzsébet pártiak fontos erődítménye maradt, a várból többször rajtsaptak Ulászló híveire.¹⁷

Mindezek az események súlyos nyomokat hagyhattak az esztergomi vár állapotán. Felújítására már Pálóci György esztergomi érsek is gondolt, legalábbis

10 Zsigmondkori oklevéltár II. (1400–1410.) Összeáll.: Mályusz Elemér. Budapest, 1956–1958. (a továbbiakban: ZsO II.) 2598. sz. 2636. sz., vö. C. Tóth Norbert: Az esztergom-szentisváni prépostság második vizitációja. In: Egyháztörténeti Szemle 15. (2014) 13–15. p.

11 Kubinyi András: Szécsi Dénes bíboros primás. In: Kubinyi András: Főpapok, egyházi intézmények és vallásosság a középkori Magyarországon. Budapest, 1999. 142. p.

12 A koronázás részletes leírása: A korona elrablása. Kottanner Jánosné emlékirata 1439/1440. Fordította és közzéteszi: Mollay Károly. Budapest, 1979. 46–50. p.

13 A korona elrablása, i.m. 66. p., illetve Mollay Károly jegyzete: az elfogása 1440. jún. 12. és 26. között történhetett: u.o. 95. p.

14 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár 59262. (a továbbiakban: DL)

15 Thuróczy János: A magyarok krónikája. Fordította: Horváth János. Budapest, 1980. 351. p.

16 DF 209071.

17 DL 80763. A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára IX. Szerk.: Kammerer Ernő. Budapest, 1899. 40–41. p.

végrendeletében ezerkilencszáz forintot hagyott erre a célra.¹⁸ Az építkezések végül 1449-ben kezdődtek el. Dénes érsek az építkezésekhez elsősorban az érsekség saját jövedelmeit akarta felhasználni.¹⁹ A forrásokban semmi nem utal arra, hogy az érsek — a korábbi szakirodalom állítása szerint — zsinatot tartott volna 1449-ben, és ott adót vetett volna ki a főpapságra. Szécsi Dénes érsek követői 1449 áprilisában utaztak el Pozsonyba, hogy a szükséges építőanyagokat, elsősorban faanyagokat beszerezzék. Ezek árát a pozsonyi tizedborokból fedezte az érsek. A faanyagot azután a Dunán úsztatták le Esztergomig.²⁰

Az érsekség bevételei azonban nem fedezték az építkezések költségeit. Szécsi Dénes ezért V. Miklós pápához fordult, aki 1449. április 25-én elrendelte, hogy az esztergomi főegyházmegye papsága, valamint az esztergomi érsek joghatósága alá tartozó kiváltságos egyházak kétezer dukátot adjanak össze az esztergomi székesegyház felépítésére. Rendelkezése végrehajtásával a váci püspököt, a pécsváradi és a kolozsmonostori apátokat bízta meg. Ők Dénes érsek kérésére úgy határoztak, hogy a kétezer dukát helyett az esztergomi érsek alá tartozó egyházak éves jövedelmének egy tizedét szedik be. A fizetésre hatvan nap haladékot adtak, ellenkező esetben szigorú egyházi büntetést helyeztek kilátásba.²¹ Az összeg begyűjtése 1449 őszen meg is kezdődött. Szécsi Dénes érsek egyik megbízottja, Gergely milkói püspök 1449 október és november folyamán járta végig az esztergomi érsek alá tartozó kiváltságos egyházakat, és felszólította őket éves jövedelmük egy tizedének befizetésére. Körútja nem mondható sikeresnek, pénzt nem sikerült gyűjtenie, és a felszólított apátságok, egyházak igencsak húzódoztak a fizetéstől. A visegrádi Szent András monostor apátja személyesen az érseket akarta felkeresni ez ügyben.²² Gergely püspök még nem fejezte be pénzgyűjtő útját, amikor 1449. november 19-én a szekszárdi konventben tizennyolc bencés apát László, tihanyi apát vezetésével fellebbezést fogalmazott meg V. Miklós pápának, amelyben a kirótt összeg nagyságát, és az elmaradt befizetés után kiszabható

18 DF 248793. vö. *C. Tóth Norbert*: Az esztergomi székeskáptalan a 15. században. II. rész. A sasadi tizedper 1452–1465 közötti „krónikája”. Budapest, 2015. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 8.) 77. p.

19 DF 240026.

20 DF 240026.

21 DF 249014.

22 DL 25204.

büntetés súlyosságát panaszolták.²³ V. Miklós pápa azonban 1450. február 18-án elutasította a fellebbezést, és kötelezte az apátokat is a fizetésre.²⁴

Úgy tűnik azonban, hogy az így begyűjtött összeg is kevés volt az építkezésekre. V. Miklós pápa ezért 1450. március 1-jén engedélyt adott az esztergomi érseknek vagy bármely főpapnak, hogy az esztergomi székesegyházat felszentelje, és hétéves búcsút engedélyezett azoknak, akik a székesegyházat a felszentelés napján felkeresik.²⁵ Az esztergomi székesegyház felszentelése 1450. november 15-én megtörtént.²⁶ A székesegyház azonban ekkor még nem volt kész. Az oklevél egy szóval sem említi az építkezés befejezését, pedig egy ilyen horderejű eseményről biztosan megemlékezett volna. Dénes érsek ezenkívül száz napos búcsút engedélyezett azoknak, akik a meghatározott ünnepeken a székesegyházat felkeresik, illetve az építkezéshez javaikból segítséget nyújtanak. Az itt használt igeidő (futurum perfectum) mutatja, hogy ez a rendelkezés az elkövetkező időszakra vonatkozott, és a felszentelésnek talán éppen az volt az egyik célja, hogy az egyház bevételeit ily módon is növeljék. A korábbi szakirodalom a felszentelés dátumát 1452-re vagy 1453-ra tette.²⁷ Az oklevélben azonban egyértelműen az 1450. év látható dátumként, így nem kételkedhetünk benne, hogy a székesegyház felszentelése 1450. november 15-én, Szent Márton ünnepét követő vasárnapon megtörtént.

Az esztergomi székesegyház építése, úgy tűnik, továbbra sem a várt ütemben folytatódott, és ennek legfőbb akadálya a pénzihiány volt. 1452. április 20-án V. Miklós pápa ezért az egész magyarországi klérusra kiterjesztette a gyűjtést, mert az esztergomi főegyházmegye papságának hozzájárulása és az esztergomi érsekség jövedelme nem volt elég az építkezésekhez. A székesegyház ráadásul

23 DF 249013. A gyűléssel részletesen foglalkozott *Kubinyi András*: Dél-magyarországi bencés apátok 1449. évi szekszárdi gyűlése. In: *Kubinyi, Főpapok, egyházi intézmények* i.m. 233–237. p.

24 *Péterffy*, *Sacra concilia* I., 180–181. p., *Lukcsics Pál*: XV. századi pápák oklevelei II. Budapest, 1938. (Olaszországi magyar oklevéltár II.) 1083. sz.

25 DF 249011.

26 DF 249010.

27 Az 1453. évet — valószínűleg Török János műve után — a szakirodalom kritika nélkül elfogadta. *Zolnay László*: A középkori Esztergom. Budapest, 1983. 98. p.; *Horváth István*: A középkori Esztergom. In: Komárom megye története I. Főszerk.: Gombkötő Gábor. H.n., é.n. 323. p.; *Horváth István – H. Kelemen Márta – Torma István*: Komárom megye régészeti topográfiája. Budapest, 1979. 102. p.; *Kubinyi András*: Szécsi Dénes bíboros prímás. In: *Kubinyi, Főpapok, egyházi intézmények* i.m. 142. p.

1452-ben olyan romos állapotban volt V. Miklós pápa tudomása szerint, hogy nagy részét le kellett bontani, nehogy összeomljon.²⁸

Milyen eredményei voltak Szécsi Dénes esztergomi építkezéseinek? Nagyon valószínű, hogy az építkezés az érseki palotában kezdődött. Ez a rész sérülhetett meg jobban az ostromok során is, hiszen a Várhegy déli végén állt.²⁹ 1449-ben tehát ennek építéséhez fogtak hozzá. Talán ehhez használták fel azt a faanyagot is, amelyet az érsek megbízottjai Pozsonyban szereztek be. Vukov Konstantin kutatásaiból és rekonstrukciójából tudjuk, hogy az érseki palota nagyteremének mennyezete hatalmas vonóvasakkal stabilizált fáboltozat volt.³⁰ Jelentős faanyagra volt tehát szükség. Az érseki palotán végzett építkezéseket megerősíti a Dénes esztergomi érsek által kiadott okleveleken található helymegjelölés változása. Dénes esztergomi érsekké történt kinevezése, 1440. február 15. után számos oklevelet adott ki Esztergomban. A helymegjelölés a legtöbb esetben csupán Esztergom,³¹ mindössze két esetben fordul elő az esztergomi vár.³² 1450. január 2-án kelt oklevelében viszont egy új helyszín jelenik meg: *in palacio nostro archiepiscopali*, azaz az érseki palota.³³ Ez később is előfordul, 1451. december 21-én szintén ott datált az érsek.³⁴ Mindebből tehát joggal feltételezhetjük, hogy az új kelethely megjelenése az esztergomi érseki palota felépülésével van kapcsolatban. Az 1449 tavaszán megkezdett építkezés 1450 tavaszára már a vége felé közeledhetett, talán be is fejeződött.³⁵ A munkálatok következő állomása a székesegyház felújítása lett volna. Fentebb azonban láttuk, hogy az érsek ekkor már pénzhányban szenvedett, és valószínűleg a székesegyház felszentelésével és búcsú engedélyezésével akart újabb bevételekre szert tenni. Mivel azonban ele-

28 Lukacsics, XV. századi pápák oklevelei II., 1260. sz., DF 249012.

29 Horváth István: Mátyás kori építkezés az esztergomi várban. Az esztergomi „Vitéz-palota” régészeti feltárása. In: Mátyás király és a vidéki Magyarország. Az 1990. május 2-án Tatán rendezett tudományos ülés előadói anyaga. Szerk.: Gyenisné Landes Edit, Somorjai József. Tata, 1990. (Tudományos Füzetek 6.) 37. p.; *Dercsényi Dezső – Zolnay László*: Esztergom. Budapest, 1956. 66. p.

30 Horváth István – Vukov Konstantin: Vitéz János esztergomi palotája. Újabb kutatások az esztergomi várban. Tata, 1986. (Tudományos Füzetek 2–3.) 26–27. p.

31 Az Esztergomban kelt okleveleket összegyűjtötte: C. Tóth, Az esztergomi székeskápt. II., 74. p.

32 1440. jún. 6.: *in castro nostro Strigoniensi* (DL 13552.) és 1442. jún. 6.: *in castro Strigoniensi* (DL 48969.)

33 DF 234311.

34 DF 275507.

35 Az érseki palotáról ld. C. Tóth, Az esztergomi székeskápt. II., 74–77. p.

gendő összeg nem gyűlt össze, a székesegyház még 1452-ben is rossz állapotban volt. Az építkezések befejezésére valószínűleg csak Vitéz János érseksége alatt kerülhetett sor.

Szécsi Dénes esztergomi Várhegyen végzett építkezéseiről szóló források jelentős része megtalálható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának Diplomatikai Levéltárában és Fényképtárában, illetve a Prímási Levéltárban, Esztergomban. Az alábbiakban ezeket adjuk közre. Közülük néhány megjelent már XVIII. századi munkákban, de jegyzetapparátus nélkül, sok esetben tárgyi tévedésekkel. Nem tartottuk tehát haszontalannak újbóli közlésüket. Az oklevelek átírásánál a középkori oklevelek kiadására vonatkozó, 2000-ben megjelent szabályzatot vettük alapul,³⁶ ettől csak a *-ci-* és a *-ti-* szótag helyesírásánál térünk el, ahol a szabállyal ellentétben nem a humanista helyesírás szabályait követtük, hanem minden esetben *-ci-*-t írtunk.

1.

1449. április 14., Esztergom

Dénes esztergomi érsek a pozsonyi polgárokhoz küldi György kerékgyártót és Miklóst, hogy az esztergomi székesegyház építéséhez szükséges faanyagot beszerezzék, és a Dunán Esztergomba szállítsák. Megbízta továbbá őket, hogy a Pozsony városban tárolt érseki borokat eladják, és azok árát vagy a faanyag beszerzésére, vagy a székesegyház építéséhez szükséges egyéb dolgokra fordítsák.

Hártya. Hátlapján zárópecsét töredéke. DF 240026. (Pozsony város levéltára).
— **Külzet:** *Sagacibus prudentibusque viris iudici et iuratis consulibus civitatis Posoniensis amicis nostris grate carissimis Dyonisius cardinalis archiepiscopus Strigoniensis.*

Sagaces prudentesque viri, amici nostri carissimi! Hos magistrum Georgium carpentarium et Nicolaum baccalaureatum homines nostros pro certis lignarum roboribus pro reformatione et restauratione ecclesie nostre Strigoniensis

36 *Tringli István:* A középkori oklevelek kiadásának problémái. In: *Fons* 7. (2000) 7–40. p.

debendis in civitate vestra Poseniensi, vel ubi reperi poterit emendis, disponendis et tandem nobis adinstar struum super fluvio Danubii adducendis et multis aliis negociis nostris inibi expeditioni eorum commissis in civitate vestram predictam consequenterque ad vestras amicitias duximus destinandis. Unde requiremus easdem ex cordiali nostro affectu, quatenus prefatos Georgium carpentarium et Nicolaum bacca laureatum habentes recommissos ipsis auxilio, consilio, adiutorio et iuvamine urgere, tenere et adeo velitis assistere, ut iidem vestro opitulante suffragio prefata ligna emere et cuncta alia nostra negocia ad nostre voluntatis beneplacitum expedire possint atque valeant. Rogamus eciam diligentissime, ex quo labores ecclesie Sancti Adalberti martiris et pontificis iam adeo graves et [univer]sos inchoavimus, qui merito sumptibus et expensis regalibus forent expedienti et debito fine terminandi, ut si vina nostra in pretacta civitate vestra locata ibidem bono modo pro expensis tam pro precio dictorum lignorum, quam consumacione laborum premissis ecclesie nostre fiendis memorati homines nostri vendere et in pecuniam commutare potuerit eoque in vendicione et dispositione eorundem vinorum in ipsa civitate vestra fienda intuitu Sancti Adalberti martiris et causa nostre contemplacionis impedire, molestare et quoquo inquietare non velitis, sed magis auxiliantes eisdem, ut ipsi eadem vina nostra decimalia ibi vendere et in pecunias commutare valeant preciumque eorundem pro dictis lignis et aliis rebus nobis pretextu premissorum deferendis solvere possint. Efficite eciam, ut ab eisdem lignis et aliis rebus adducendis in civitate vestra tricesime et tributum non exigantur. Petimus diligenter cetera, dicent latores presencium. Datum Strigonii, secundo die Resurreccionis Domini nostri, anno eiusdem M^o CCCC^o XLVIII°.

2.

1449. április 25., Róma

V. Miklós pápa meghagyja a váci püspöknek, a pécsváradi és a kolosmonostori apátoknak, hogy az esztergomi székesegyház feújítására kétezzer dukátot gyűjtsenek össze. Az összeget az esztergomi érsek joghatósága alá tartozó egyházi személyeknek kell összeadniuk kivétel nélkül.

Átírása: Péter váci püspök, Péter pécsváradi és Antal kolozsmonostori apát, 1449. jún. 24. DF 249014. (Prímási Levéltár, Archivum Ecclesiasticum Vetus 50/1.) —

Kiadása: *Theiner, Augustinus: Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia* II. 1352–1526. Róma, 1860. (*Monumenta historica Hungariae*) 253. p.,

a Vatikáni Levéltárban lévő protocollum alapján — **Regesztája:** *Lukcsics*, XV. századi pápák oklevelei II., 1068. sz.

Nicolaus episcopus, servus servorum Dei venerabili fratri episcopo Waciensi³⁷ ac dilectis filiis .. Pechwaradiensi³⁸ Quinqueecclesiensis et .. de Colosmonostra³⁹ Transsilvaniensis dyocesium monasteriorum abbatibus salutem et apostolicam benedictionem. Cum ad reparacionem ecclesiarum maxime cathedralium et que principaliores in provinciis sunt summo desiderio fidelium quisque intendere debeat, nobis, cuius sollicitudini omnium precipua cura est commissa, vigilancius convenit omnem diligenciam adhibere, qua loca divino cultui dedicata in suo decore et honore non tantum conserventur, sed eciam augeantur. Exposito nobis pro parte dilecti filii nostri Dyonisii tituli Sancti Ciriaci in Termis⁴⁰ Sancte Romane Ecclesie presbiteri cardinalis, qui eciam archiepiscopus Strigoniensis existit, quod ecclesia sua cathedrali et metropolitana Strigoniensi ruinam minante opportuit, ne per se rueret demoliri facere, et quod eius reparacioni summa cura et diligencia intendere studet, sed quia expensa est sumptuosa et temporum causante malicia, gwerrarumque turbinibus prefata ecclesia non modicum gravata non posset sumptibus premissis comode satisfacere. Peciit, ut de aliquo subvencionis modo dignemur necessitati huiusmodi, prout melius fieri posset, providere. Nos igitur attendentes, quod sicut ad poncium et viarum refreccionem,⁴¹ ecclesie ecclesiasticeque persone per modo facultatum obnoxie sunt ad matricis ecclesie conservacionem, que omnibus auctorem⁴² et decorem exhibet, longe magis se debet recognoscere obligatos, cupientes itaque dictam ecclesiam ne in obprobrium christiane religionis et omnium illorum, qui dicte provincie sunt,⁴³ collapsa maneat quam citius fieri posset reparari, vobis, de quorum sinceritate

37 Theiner: Vacziensi. A váci püspök Kecseti „Agmánd” Péter, vö. *Engel Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I.* Budapest, 1996. (História könyvtár. Kronológiák, adattárak 5.) 75. p.

38 Theiner: Petrowaradiensis. A pécsváradai apát ekkor Sóvári Sós Péter, vö. *C. Tóth, Az esztergomi székeskápt. II.*, 25–26. p.

39 Theiner: Clus. A kolozsmonostori apát ekkor Antal, vö. *Jakó Zsigmond: A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei 1289–1556. I.* 1289–1484. Budapest, 1990. (Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 17.) 49–55. p.

40 Theiner: Thermis

41 Theiner: refeccionem

42 Theiner: auctoritatem

43 Theiner: sicut

ac legalitate confidimus, harum serie committimus et mandamus, quatenus omnes et singulos clericos cuiuscumque status, gradus aut condicionis fuerint, abbates, prepositos, plebanos, ecclesiarum rectores et alios quoscumque⁴⁴ tam regulares, quam seculares exemptos et non exemptos infra limites dicte provincie Strigoniensis existentes aliosque per totum regnum Hungarie⁴⁵ et partes illi adherentes dicte Strigoniensi ecclesie immediate subiectos pro eorum rata per nos⁴⁶ distribuenda ad contributionem duorum milium ducatorum pro dicta reparacione tantum et non alias erogandorum monicionibus inducatis aliosque per censuras et penas, prout melius vobis videbitur, compellatis depositario super hoc per vos deputando solvendorum illisque exactis in dictam reparacionem unacum prefato cardinali converti et erogari faciatis. Quidque ab huiusmodi solutione nullus quorumvis privilegiorum auctoritate, eciam si de eis eorumque tenoribus habenda esset presentibus mencio specialis ac de verbo ad verbum inserenda hic forent, quorum omium tenores presentibus haberi volumus, pro expressis excusari possit decernentes personas et loca ecclesiastica provincie et iurisdictionis huiusmodi nulla exempcione,⁴⁷ nullo indulto nullave causa ab hoc opere tam necessario eorum statui et honori, sub cuius limitibus et subieccione positi⁴⁸ sunt per maxime opportuno, quominus huic impense subveniant exonerari et excusari posse. Quod si non omnes poteritis interesse, duo aut unus vestrum premissa omnia facere et exequi possint quibusvis exempcionibus privilegiis et indultis quorumlibet ordinum ceterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome apud Sanctum Petrum, anno incarnationis dominice M^oCCCC^oXL nono, septimo Kalendas Maii, pontificatus nostri anno tercio.

3.

1449. június 24., Buda

Péter váci püspök, Péter pécsváradi és Antal kolozsmonostori apát elrendelik, hogy V. Miklós pápa levele értelmében az esztergomi érsek joghatósága aló tartozó egyházi személyek összesen kétezer aranyforintot adjanak az esztergomi

44 Theiner: rectores et alios quoscumque kimaradt

45 Theiner: Ungarie

46 Theiner: vos

47 Theiner: utána et

48 Theiner: suppositi

székesegyház építésére a levél bemutatását követő hatvan napon belül. Ennek érdekében éves jövedelmük egy tizedét kell befizetniük az érseknek, vagy annak képviselőjének. Aki ezt nem teszi meg, egyházi büntetést rónak ki rá.

Hiányos, szakadozott papíron. Három rányomott pecsét, az első felzet alatt. DF 249014. (Prímási Levéltár, Archivum ecclesiasticum vetus 50/1.). Hátlapján egykorú írással: *De subvencione ecclesiarum pro reparacione eiusdem*. XVIII. századi írással tartalmi összefoglaló és levéltári jelzetek.

Petrus, Dei et Apostolice Sedis gracia episcopus Waciensis ac Petrus Pechwaradiensis et Anthonius de Colosmonstra monasteriorum abbates, executores ad infrascripta per Sedem Apostolicam specialiter deputati universis et singulis clericis cuiusvis status, gradus et condicionis existant, abbatibus, prepositis, plebanis ecclesiarumque rectoribus et aliis quibuscumque tam regularibus, quam secularibus exemptis et non exemptis infra limites provincie Strigoniensis existentibus aliisque per totum regnum Hungarie et partes illi adherentes dicte ecclesie Strigoniensis immediate subiectis salutem in Domino. Noveritis nos litteras sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Nicolai digna Dei providencia pape quinti sub bulla blumbea in filo canapi pendentis more Romane curie sigillatas non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus suspicionis vicio carentes nobis pro parte reverendissimi in Christo patris domini Dyonisii miseracione divina tituli Sancti Ciriaci in Termis Sancte Romane Ecclesie presbiteri cardinalis, archiepiscopi Strigoniensis locique eiusdem comitis perpetui, primatis et Apostolice Sedis legati nati presentatas debita nostri reverencia recepisse in hec verba:

Következik Miklós pápa 1449. április 25-én kelt oklevele.

Post quarum quidem litterarum apostolicarum presentacioni et recepcioni pro parte prefati reverendissimi in Christo patris domini Dyonisii cardinalis archiepiscopi Strigoniensis etc. fuimus debita cum instancia requisiti, quatenus ad execucionem earumdem litterarum apostolicarum et contentorum in eisdem et iuxta traditam seu directam per eas a Sede Apostolica formam procedere dignemur. Nos igitur, Petrus episcopus ac Petrus et Anthonius abbates prefati volentes mandatum apostolicum nobis in hac parte directum, prout tenemur, reverenciam exequi, omnia et singula in dictis litteris apostolicis contenta vobis universis et singulis suprascriptis et vestrum cuilibet communiter et divisim intimamus, insinuamus et notificamus ac ad vestram et cuiuslibet vestrum noticiam deduci volumus pro presentes auctoritate

apostolica nobis commissa, qua fungimur in hac parte, requirimus et monemus primo, secundo, tercio et peremptorie ac vobis et cuilibet vestrum in virtute sancte obedientie et sub infrascriptis summarum penis districte percipiendo mandamus, quatenus infra sexaginta dierum spacium post presentacionem et notificacionem presencium vobis et alteri vestrum scriptis et postquam pro parte prefati domini Dyonisii cardinalis archiepiscopi Strigoniensis etc. aut per eiusdem procuratores seu procuratorem seu nuncios requisiti fueritis seu alter vestrum requisitus fuerit, quorum sexaginta dierum spacium viginti pro primo, viginti pro secundo, reliquos vero viginti dies vobis unicuique et singulis suprascriptis pro tercio et peremptorio termino et monicione tanta assignamus ad contribucionem duorum milium floreni auri pro reparacione dicte ecclesie Strigoniensis tantum et non alias erogandorum decimam partem omnium proventuum ecclesiarum vestrarum annuo valore proveniencium prompto animo elargiamini et rogetis. Alioquin quod si forte huiusmodi nostris maiestatis et monicionibus contramoveritis apostolicis, non parueritis in effectum, nos in vos omnes et singulos qui in premissis culpabiles fueritis et qualiter in contradictorum quoslibet et rebelles, necnon impediens prefatum dominum Dyonisium cardinalem archiepiscopum Strigoniensem etc. aut suum procuratorem seu nuncium super premissis in aliquo ac ipsis impediens dant auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, directe vel indirecte, quousque sit colore, cuiuscumque status, condicionis, dignitatis, ordinis et gradus existant, exnunc, prout extunc et extunc, prout exnunc, singulariter in singulos dicta sexaginta dierum tanta monicione premissa excommunicacionis in capitula vero et conventus ac collegia, si in hiis deliquerint, suspensionis a divinis et ipsorum deliquencium et rebellium huiusdem ecclesias, monasteria et capellas interdicti ecclesiastici sentencias fecimus in hiis scriptis et eciam promulgavimus. Ceterum cum ad execucionem ulteriorem in presenti negocio faciendi nequeamus, quo ad presens aliis ordinis regni propeditis [re]-ceptis personaliter interesse, uniusque et singulis dominis abbatibus, prioribus, prepositis, decanis, archidiaconis scolasticis, cantoribus, custodibus, thesaurariis, sacristiis, succentoribus tam cathedralium, quam collegiatorum canonicum parochialiumque ecclesiarum rectoribus [et] loca tenentibus, earumdem plebanis, viceplebanis, capellanis iuratis et non iuratis, vicariis, perpetuis, altaristis ceterisque presbiteris, clericibus, notariis, thabellionibus publicis quibuscumque per civitatem dyocesis et provinciam Strigoniensem ac alias ubilibet constitutis et sordidis super ulteriori execucioni dicti maiestati apostolici et iuri faciendi tenorem presencium committimus plenarie vicesurans, donec eas ad nos duxerimus revocandi, quos vos eciam eadem auctoritate tenore presencium requirimus et moverimus primo, secundoque nichilominus et eorum cuilibet in

virtute sancte obedientie et sub excommunicationis pena quam in eos et quemlibet eorum fecimus in hiis scriptis, nisi fecerint et adimpleverint, ea que ipsis in hac parte committimus et mandamus districte precipientes sex dierum spacium post notificacionem presencium eis vel eorum alteri scriptis et postquam pro parte dicti domini Dyonisii cardinalis archiepiscopi Strigoniensis etc. aut per eius procuratorem seu nuncium super hoc fuerit requisiti seu alter eorum fuerit requisitus [di]erum duos pro primo, duos pro secundo et reliquos dies ipsis et eorum cuilibet signamus ita tamen, quod in hiis exequendis unus eorum alterum non expectet, nos alter per alium se et singulos supradictos, quibus presens noster processus dirigitur ad omnes et singulos suprascriptos et loca alia de quibus rebus quando et quociens expediens fuerit accedant seu alter eorum accedat dictasque litteras apostolicas et hunc nostrum processuali eis constructa vobis omnibus et singulis suprascriptis communiter vel divisim legant, intiment, insinuent, notificent et publicent ac legi intimari insinuari notificari et publicari facerent fideliter et qualiter omnia alia et singulanantur iuxta traditam seu directam a Sede Apostolica nobis formam mandamus tamen fieri de premissis, tam petens quam habere debentibus petencium quidem sumptibus et expensis absolucioni vero omnium et singulorum in prefatas erint seu moverint quoquo nobis vel superiori nostro tantummodo reservamus in quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premissorum presentes litteras nostras hanc nostram processimus in se continentem fieri sigillorumque nostrorum unacum subscripcione notarii publici infrascripti. Datum Bude, vicesima quarta die mensis Iunii, anno Domini MCCCC^o XL° nono. Iohannes Zaz de Coloswar⁴⁹ notarius in premissis.

49 Kolozsvári Szász János (Hano Lőrinc fia) 1451-től Szécsi Dénes érsek secretarius. Személyére ld. *Bónis György*: A sasadi tizedper közjegyzői a XV. század derekán. In: *Levél-tári Közlemények* 42. (1971) 105–106. p., illetve *C. Tóth*, *Az esztergomi székeskápt. II.*, 67. p., passim

4.

1449. október 21. – november 19.

*Gergely milkói püspök, az esztergomi érsek megbízottja által meglátogatott és fizetésre felszólított plébániák, apátságok és káptalanok jegyzéke.*⁵⁰

Kétrét hajtott, foltos papír. DL 25204. Utolsó lapján XVIII. századi levéltári jelzet.
— **Kiadása:** *Batthyány Ignác:* Leges ecclesiasticae regni Hungariae et provinciarum adiacentium III. Kolozsvár, 1827. 462–464. p.

In nomine Domini. Amen. Anno nativitatis eiusdem Domini millesimo CCCC° XL nono indicione duodecima, pontificatus autem sanctissimi in Christo patris et domini, domini Nicolai divina providencia pape quinti anno eius tercio ego Gregorius episcopus Milkoviensis⁵¹ per reverendissimum in Christo patrem et dominum, dominum Dyonisium divina Dei providencia cardinalem archiepiscopum Strigoniensem etc. ad partes et dyocesis predictae Strigoniensis et eius iurisdiccionis alias diocesanorum pertinentes, necnon visitator venerabilium religiosorumque dominorum abbatum, prepositorum et ecclesiarum parochialium rectorum et exactor caritativi subsidii specialiter destinatus et deputatus.

Item primo feria tercia in festo Undecim millia virginum⁵² per me Gregorium episcopum Milkoviensem predictum visitacio super domo venerabilis domini prepositi de Demes⁵³ incepta extitit, quem personaliter habere nequivi, sed secundum formam et tenorem litterarum executoriarum et vestre reverendissime paternitatis mandatum capellanum ipsius domini prepositi reperiens ipsiusque vice nomineque eiusdem requisitus et amonitus, ut ipse infra triginta dies

50 Az oklevéllel részletesen foglalkozott *Kubinyi*, Dél-magyarországi bencés apátok i.m. 236. p.; *Kiss Gergely*: Királyi egyházak a középkori Magyarországon. Pécs, 2013. (Thesaurus historiae ecclesiasticae in universitate Quinqueecclesiensi 3.) 36., 54. p. Mindketten Batthyány Ignác kiadása alapján. Kubinyi András Gergely milkói püspök körútját vizitációs útnak tartja, Kiss Gergely szerint pedig az út célja az volt, hogy „az Esztergom joghatóságát vitató intézményeket jobb belátásra térítse.” (36. p.)

51 Gergely milkói püspök személyére ld. *C. Tóth Norbert*: Az esztergomi székeskáptalan a 15. században. I. rész: A kanonoki testület és az egyetemjárás. Budapest, 2015. (Subsidia ad historiam mediaevi Hungariae inquirendam 7.) 132. p.

52 1449. okt. 21.

53 Dömös, vö. *Györffy György*: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza I–IV. Budapest, 1966–1998., IV. 629–633. p.

spacium a die monicionis computantes de omnibus provenientiibus ipsi annuo valore provenientiibus pro reparacione et fabrica decimam partem dare et aministrare teneatur, alioquin dictorum sexaginta dierum spacio in sentenciam excommunicacionis a canonicè latam et promulgatam incurrit ceterique infra specificati taliter amonizati extiterunt etc.

Item secundo die predicti⁵⁴ ego Gregorius episcopus Milkoviensis predictus accessi ad opidum Wysegrad⁵⁵ ibique Iohannem de Marus⁵⁶ et Ladislaum de eadem Wissegrad parochialium plebanos requisivi et amonui etc., qui quidem Iohannes predictus ad fidem suam Deo debitam dixit habere annuo valore triginta florenos auri et Ladislaus similiter retulit habere proventus viginti florenos auri, necnon gubernatorem abbacie Sancti Andree prope Wysegrad eodem die similiter amonui, qui v(estre) r(everendissime) p(aternitati) pretextu huius accedere velle allegavit etc.

Item feria quinta proxima post⁵⁷ festum Undecim millia virginum⁵⁸ ego Gregorius episcopus predictus accessi ad opidum Veterem Budensem,⁵⁹ ubique in loco capitulari venerabilis dominus prepositus honorabileque capitulum erant congregati ipsosque requisivi et amonui, ut ipsi infra sexaginta dierum spacium a die monicionis fiende computando decimam partem de omnibus ipsorum proventus pro reparacione iam narrate ecclesie dare teneantur etc. plebanosque ad predictum prepositum et capitulum⁶⁰ ipsi preposito et capitulo avizare conmisimus et die eodem plebanum parochialis ecclesie Sancti Iacobi de eodem Vetere Buda requisivi et amonui etc.

Item sabbato die proximo ante festum Sancti Demetri martiris⁶¹ accessi ad Budam Nove Montis⁶² ibique Beate Marie Virginis et Sancte Marie Magdalene de castro Budensi, necnon Sancti Petri martiris et Sancti Gerardi suburbii castr⁶³

54 1449. okt. 22.

55 Visegrád (Pilis m.), vö. *Györffy*, Tört. földr. IV., 705–712. p.; *Kiss*, Királyi egyházak 63. p.

56 Maros (Nógrád m.), vö. *Györffy*, Tört. földr. IV., 272–273. p.

57 ante: javítva

58 1449. okt. 23.

59 Óbuda (Pilis m.), vö. *Györffy*, Tört. földr. IV., 661–687. p.

60 utána kihúzva: ips

61 1449. okt. 25.

62 Buda (Pilis m.), vö. *Györffy*, Tört. földr. IV., 596–626. p.

63 Buda-Váralja (Pilis m.), vö. *Györffy*, Tört. földr. IV., 626–628. p.

predicti ipsosque requisivi et amonui, ut ipsi infra sexaginta dierum spacium de omnibus ipsorum proventibus decimam partem etc., ut alii superius specificati.

Item eodem die predicto plebanum Albe ecclesie⁶⁴ prope Budam ego Gregorius episcopus predictos (!) similiter amonui.

Item die eodem rectorem capellarum Sancti Ladislai et Sancti Georgii martiris de predicto castro Budensi similiter requisivi et amonui etc.

Item die eodem ego Gregorius episcopus Milkoviensis accessi ad plebanum ecclesie Beate Marie de Pesth⁶⁵ et magistrum Philipum Beate Elizabeth de inferioribus Aquis Calidis⁶⁶ amonui et requisivi, ut ipsi infra sexaginta dierum spacium de omnibus ipsorum proventibus decimam partem pro reparacione ecclesie Strigoniensis dare debeant etc.

Item in festo Sancti Demetrii martiris⁶⁷ accessi ad venerabilem dominum Stephanum prepositum et eius Valentinum plebanum de Ceeth⁶⁸ ipsosque requisivi et amonui etc., ut premissum est.

Item feria tertia proxima in festo Symonis et Iude apostolorum⁶⁹ ego Gregorius episcopus predictus accessi ad venerabilem et religiosum abbatem de Erch⁷⁰ ipsumque similiter amonui etc.

Item feria quarta proxima post festum Symonis et Iude apostolorum⁷¹ accessi ad venerabiles religiososque viros Stephanum de Feldwar⁷² et Cristoforum de Madacza⁷³ abbates monasteriorum ipsosque requisivi et amonui, ut ipsi infra sexaginta dierum spacium de omnibus ipsorum proventibus annuo valore ipsis proventibus decimam partem pro reparacione ecclesie Strigoniensis dare debeant, alioquin lapso dierum sexaginta dierum spacium in sentenciam excommunicacionis canonice contra eos latam incurrunt.

64 Fehéregyház (Pilis m.), vö. *Györffy*, Tört. földr. IV., 634. p.

65 Pest (Pest m.), vö. *Györffy*, Tört. földr. IV., 538–550. p.

66 Buda-Felhévíz (Pilis m.), vö. *Györffy*, Tört. földr. IV., 634–639. p.; *Végh András*: Buda város középkori helyrajza 1. Budapest, 1983. (Monumenta Historica Budapestinensia 15.) 21–24. p.

67 1449. okt. 26.

68 Csót (Pilis m.), vö. *Györffy*, Tört. földr. IV., 567–568. p.

69 1449. okt. 28.

70 Eresi (Fejér m.), vö. *Györffy*, Tört. földr. II., 360–361. p.; *Kiss*, Királyi egyházak 56. p.

71 1449. okt. 29.

72 Földvár (Tolna m.), vö. *Csánki Dezső*: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában III. Budapest, 1897. 409. p.; *Kiss*, Királyi egyházak 59. p.

73 Madocsa (Tolna m.) vö. *Csánki*, Tört. földr. III., 439. p.; *Kiss*, Királyi egyházak 55. p.

Item feria quinta proxima post dicti festi Symonis et Iude apostolorum⁷⁴ accessi ad venerabilem et religiosum dominum Sigismundum abbatem de Saxardia⁷⁵ ipsumque requisivi et amonui, ut alios etc., sed plebanos ad se pertinentes eidem avizare similiter commisi etc.

Item feria sexta proxima ante festum Omnium sanctorum⁷⁶ ego Gregorius episcopus etc. accessi ad honorabilem dominum Valentinum officialem de Kesthewlcz⁷⁷ ipsumque similiter sic alios requisivi et amonui etc.

Item sabbato die in festo Omnium sanctorum⁷⁸ ego Gregorius episcopus predictus accessi ad venerabilem et religiosum dominum Emericum abbatem de Zeek⁷⁹ ipsumque voce benigna requisivi, ut alios supradictos etc.

Item dominico die secundo diei festi Omnium sanctorum⁸⁰ accessi ad venerabilem et religiosum dominum Ladislaum abbatem de Batha⁸¹ ipsumque similiter amonui et requisivi, ut alios suprascriptos etc.

Item feria quarta in festo Emerici ducis⁸² ego Gregorius etc. honorabile capitulum ecclesie Tituliensis⁸³ communiter in loco capitulari erant congregati similiter requisivi et amonui etc.

Item sabbato die in octava Omnium sanctorum proxime preterita⁸⁴ venerabilem dominum Bartholomeum gubernatorem abbacie Belefontis Waradini Petri⁸⁵ per me Gregorium etc. amonitus.

74 1449. okt. 30.

75 Szekszárd (Tolna m.), vö. *Csánki*, Tört. földr. III., 406., 411. p.; *Kiss*, Királyi egyházak 62. p.; Álmosdi Csire Zsigmond személyére ld. *C. Tóth Norbert*: A székes- és társaskáptalanok prépostjainak archontológiája 1387–1437. Budapest, 2013. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 4.) 47. p.; *Bárány Attila*: Egy bihari család, az Álmosdi Csirék története. Turul 77. (2004) 99–115., 102. p.

76 1449. okt. 31.

77 Keszthely (Tolna m.), vö. *Csánki*, Tört. földr. III., 433. p.

78 1449. nov. 1.

79 Bátaszék, Cikádor (Tolna m.), vö. *Csánki*, Tört. földr. III., 411. p.

80 1449. nov. 2.

81 Bába (Tolna m.), vö. *Csánki*, Tört. földr. III., 408. p.; *Kiss*, Királyi egyházak 58–59. p.

82 1449. nov. 5.

83 Tittel (Bács m.), vö. *Györffy*, Tört. földr. I., 240–242. p.

84 1449. nov. 8.

85 Pétervárad (Bács m.) vö. *Györffy*, Tört. földr. I. 230–231. p.

Item in festo Beati Martini episcopi⁸⁶ venerabilem virum dominum Petrum prepositum de Erdewd⁸⁷ unacum plebano et altaristis ad eundem pertinentibus requisivi et amonui etc.

Item in festo Beati Briccii⁸⁸ venerabiles et religiosos dominos Petrum Pechwaradiensem⁸⁹ et Andream de Dombo⁹⁰ abbates monasteriorum requisivi et amonui etc.

Item in festo Beate Elizabeth regine⁹¹ religiosum dominum Thomam abbatem de Zebegen⁹² amonui et requisivi etc.

5.

1449. november 19.

*A szekszárdi konventben összegyűlt bencés rendi apátok fellebbezést nyújtanak be a pápához a Dénes esztergomi érsek által kivetett adó ellen.*⁹³

Papír. Fogalmazvány. DF 249013. (Prímási Levéltár, Archivum ecclesiasticum vetus 50/2.) Hátlapján korabeli írással: *In nomine Domini Amen anno nativitatit eiusdem M^o CCCC^o XL nono, indiccione duodecima, die vero de[...] capitulari monasterii Sexardiensis Quinqueecclesiensis. XVIII. századi tartalmi összefoglaló és levéltári jelzetek. Pontatlan regeszta hibás dátummal: Fejér; Codex dipl. X/4. 768–769. p. A dátumot javítja ZsO II., 7248. sz. utáni regeszta.*

In nomine Domini. Amen. Anno nativitatit eiusdem Domini M^o CCCC^o XL nono, indiccione duodecima, die vero decima nona mensis Novembris hora nonarum

86 1449. nov. 11.

87 Erdőd (Valkó m.), vö. *Csánki*, Tört. földr. II., 270., 282. p.

88 1449. nov. 13.

89 Pécsvárad (Baranya m.), vö. *Györffy*, Tört. földr. I., 362–367. p.; *Kiss*, Királyi egyházak 60–61. p.

90 Dombó (Szerém m.), vö. *Romhányi Beatrix*: Kolostorok és társaskáptalanok a középkori Magyarországon. Budapest, 2008. [CD-ROM]; *Kiss*, Királyi egyházak 56. p.

91 1449. nov. 19.

92 Zebegény (Baranya m.), vö. *Györffy*, Tört. földr. I., 408. p.; *Kiss*, Királyi egyházak 57–58. p.; Szentdienesi Tamás zebegényi apát személyére *Kubinyi*, Dél-magyarországi bencés apátok i.m. 234. p.

93 Az oklevéllel részletesen foglalkozott *Kubinyi*, Dél-magyarországi bencés apátok i.m. 233–237. p.

collegi in domo capitulari monasterii Saxardiensis Quinqueecclesiensis dyoecesis, ubi reverendi patres venerabilesque religiosi viri domini Stephanus episcopus Streweriensis de Kapornak,⁹⁴ Sigismundus Saxardiensis,⁹⁵ Ladislaus de Batha,⁹⁶ alter Ladislaus de Tikonio,⁹⁷ Andreas de Dombo,⁹⁸ Stephanus de Fwldwar,⁹⁹ Petrus Zaladiensis,¹⁰⁰ Blasius de Thatha,¹⁰¹ Iohannes de Iwan,¹⁰² Michael Symigiensis,¹⁰³ Georgius de Zenthgergel,¹⁰⁴ alter Georgius de Berzethemonostora,¹⁰⁵ Thomas de Zebegen,¹⁰⁶ Andreas de Almad,¹⁰⁷ Vincencius de Magucz,¹⁰⁸ Cristoforus de Maducza,¹⁰⁹ Iohannes de Zenthtrinitas¹¹⁰ et Blasius de Zenthhyog¹¹¹ monasteriorum abbates ordinis Sancti Benedicti¹¹² universaliter erant congregati pontificis autem sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Nicolai digna Dei

-
- 94 Kapornak (Zala m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]; Ormándi István szőrényi püspök és kapornaki apát vö. *C. Tóth Norbert*: Magyarország késő-középkori főpapi archontológiája. Érsekek, püspökök, illetve segédpüspökeik, vikáriusaik és jövedelemkezelőik az 1440-es évektől 1526-ig. Győr, 2017. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 27.) 101. p.
- 95 Szekszárd (Tolna m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]; Kiss, Királyi egyházak 62. p.; Álmosdi Csire Zsigmond személyére ld. *C. Tóth, Székes- és társaskáptalanok prépostjai*, 47. p.; *Bárány*, Egy bihari család, az Álmosdi Csirek története, 102. p.; *Kubinyi*, Dél-magyarországi bencés apátok i.m. 234. p.
- 96 Bába (Tolna m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]; Kiss, Királyi egyházak 58–59. p.
- 97 Tihany (Zala m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]; Kiss, Királyi egyházak 62–63. p.; Ugron László tihanyi apát személyére *Kubinyi*, Dél-magyarországi bencés apátok i.m. 234. p.
- 98 Dombó (Szerém m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]; Kiss, Királyi egyházak 56. p.
- 99 Földvár (Tolna m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]; Kiss, Királyi egyházak 59. p.
- 100 Zalavár (Zala m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]; Kiss, Királyi egyházak 63. p.
- 101 Tata (Komárom m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]
- 102 Iván (Tolna m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]
- 103 Somogyvár (Somogy m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]; Kiss, Királyi egyházak 61. p.
- 104 Szentgergely (Szerém m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]
- 105 Berzéthemonostora (Valkó m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]
- 106 Zebegény (Baranya m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM] Szentdienesi Tamás zebegényi apát személyére ld. *Kubinyi*, Dél-magyarországi bencés apátok i.m. 234. p.
- 107 Almád (Zala m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]
- 108 Mágocs (Tolna m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]
- 109 Madocsa (Tolna m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]; Kiss, Királyi egyházak 55. p.
- 110 Szenttrinitás (Baranya m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]
- 111 Szentjobb (Bihar m.), vö. *Romhányi*, [CD-ROM]; Kiss, Királyi egyházak 62. p.
- 112 sor fölé beszúrva: ordinis Sancti Benedicti

providencia pape quinti anno eius tercio in presencia venerabilis et religiosi viri domini fratris Petri abbatis Pechwaradiensis dicte Quinqueecclesiensis dyoecesis executorque bullarum apostolicarum pro parte reverendissimi in Christo patris domini Dyonisii ex miseracione divina tituli Sancti Ciriaci in Termis Sancte Romane Ecclesie presbiteri cardinalis archiepiscopi Strigoniensis¹¹³ etc. in facto contribucionis duorum milium floreni auri eidem domino Dyonisio cardinali et archiepiscopo etc. debende directarum,¹¹⁴ necnon litterarum eiusdem domini Dyonisii cardinalis et archiepiscopi superinde¹¹⁵ preceptorum meique notarii publici et testium subscriptorum prefatus frater dominus Ladislaus abbas de Tikonio procurator et nomine procuratorio prescriptorum dominorum abbatum ac eorum universitatis tenens et habens suis in manibus quandam cartam papiream modum et formam infrascripte appellacionis in se continentem, quam coram eodem domino fratre Petro abbate Pechwaradiensi executore supradicto meque notario publico et testibus infrascriptis, necnon eadem universitate abbatum predictorum alta et intellegibili voce legit et publicavit huiusmodi sub tenore:

In subsidium oppressorum et opprimi verisimiliter timencium appellacionis remedium a sanctis patribus salubris sit adiuvamentum, ideo ego frater Ladislaus predictus meo ceterorumque abbatum supranominatorum et dicte universitatis eorum nomine primario super iure appellandi dico, propono et assero, quod quamquam prefatus sanctissimus dominus noster Nicolaus papa pro reparacione et reformatione archiepiscopalis ecclesie Strigoniensis per certi tenoris dictarum bullarum suarum suis executoribus, puta reverendo in Christo patre episcopo Waciensi, necnon prefato Petro¹¹⁶ Pechwaradiensi Quinqueecclesiensis et de Colosmonostora Transsilvaniensis dyocesium monasteriorum abbatibus id mandaret, ut omnes et singulos clericos cuiuscumque status, genus et condicionis fuerunt, abbates, prepositos, plebanos ecclesiarumque rectores tam regulares, quam seculares ac exemptos et non exemptos infra limites provincie Strigoniensis existentes aliasque per totum regnum Hungarie et partes illi adherens dicte Strigoniensis ecclesie immediate subiectas per eorum rata per ipsos distribuens ad contributam duorum milium ducatorum pro reparacione tantum et non¹¹⁷ alias erogandorum manutencionibus inducerent aliasque per censuram, prout

113 utána kihúzva: locique ei

114 utána kihúzva: bene

115 sor fölé beszúrva

116 sor fölé beszúrva

117 sor fölé beszúrva

eisdem executoribus melius videretur, compellerent, compellerent nichilominus tantum quidem executor obmisso tenore et mandato apostolico modum et formam mandati explicitè excedens vigore quarumdam litterarum ipsius domini Dyonisii cardinalis et archiepiscopi Strigoniensis eidem universitati clericorum, abbatum, prepositorum, plebanorum ecclesiarumque rectorum supradictorum loquencium et directarum ad eripiendum et eximendum decimam partem omnium proventuum eorum et ecclesiarum ipsorum annuo valore proveniens prompto animo elargiri et erogare debentes per eorum litteras compulsorias ipsos abbates et eorum quemlibet arcus compellentur et astringuntur gravamina vexatos et tribulatos sibi et aliis abbatibus supranominatis exinde misere sathagentes licet non de iure, sed de facto. Unde ego frater Ladislaus abbas et procurator predictus scuciens me et prenominatos alios abbates superinde posse gravare, ideo ab huiusmodi gravanime vexacionis et tribulacionis dicti domini Dyonisi cardinalis archiepiscopi executorque eiusdem supranominatus,¹¹⁸ presertim prefati venerabilis Petri abbatis¹¹⁹ Pechwaradiensis et executoris hic presentis ad Sedem Apostolicam et dicti domini nostri pape audientes provoco et appello et contentum appello apellosque peto¹²⁰ instanter eius et sine si qui sint, qui eos nec dare possent ad hanc autem in ea appellacionem prosequens profugo temporum a iure statum subiuvens me et prenominatos alios abbates evitans¹²¹ et pro¹²² ac omnia bona nostra presencia et futura evocacione et proteccionem dicte Sedis Apostolice protestor, quod pedente huiusmodi appellacione nil quidque contra me et alios predictos abbates et iura nostra per quempiam innovare possit, protestor eciam de expensis futuris vel fiendis dampnis intervenciis et interesse salvo iure addendi, mutandi eodem eundem per aliamque seu alias appellacionem seu appellatos denovo formando aliisque innoviis remediis remanentibus.

Benedictus Petri de Bachia notarius

118 beszúrva: dicti domini ... supranominatus. Utána kihúzza: dictorum duorum executorum

119 utána kihúzza: executoris hic presentis

120 utána kihúzza: si qui sunt

121 bizonytalan olvasat

122 utána kihagyva négy-öt betűnyi hely

6.

1450. március 1.

V. Miklós pápa engedélyt ad az esztergomi érseknek vagy bármely katolikus főpapnak, hogy az esztergomi székesegyházat felszentelhesse. A felszentelés napjára hétéves búcsút engedélyez.

Hártya, díszes kezdősor. Vörös és sárga zsinóron függő ép ólobulla. DF 249011. (Prímási levéltár, Archivum ecclesiasticum vetus 49/1). Hátlapján: *Registrata apud me Petrum de Noxeto*. Hátlapján újkori tartalmi összefoglalók és levéltári jelzetek. A felhajtott plicán: *Gratis pro parte domini Cardinalis. Iohannis de Steccatis*. A plica alatt: *Petrus de Noxeto*. — **Regesztája:** Lukcsics, XV. századi pápák oklevelei II., 1086. sz. a Vatikáni Levéltár protocolluma alapján — **Kivonata:** Katona, *Historia critica* VI. (XIII.) 650. p.

Nicolaus episcopus, servus servorum Dei universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem et apostolicam benedictionem. Sacrosancte ecclesie, quam Dei filius Ihesus Christus auctor pietatis instituit, regimini presidentes pia ac salubria vota fidelium, ex quibus divini cultus succedat, incrementum favoribus prosequimur, oportunis et Christi fidelibus, ut ex bonorum exercitium operum ad eterne felicitatis gaudia perveniant, spiritualium dona largicionum impendere procuramus. Cum itaque, sicut dilectus filius noster Dionisius tituli Sancti Ciriaci in Termis presbiter cardinalis, qui eciam Strigoniensis ecclesie ex concessione et dispensacione Sedis Apostolice preest, nobis significare curavit, licet metropolis ecclesia Strigoniensis, que in regno Ungarie famosa et notabilis existit, ab eius fundacione ex negligencia eorum, qui illi prefuerunt, hucusque minime dedicata fuerit,¹²³ nichilominus ad eam devocionis causa populi parcium illarum confluit multitudo et in diucius ibidem laudabiliter deservitur, nos cupientes, ut divinus cultus et devocio fervencius vigeant et augeantur ac ecclesia huiusmodi congruis honoribus frequentetur, ipsique fideles eo libencius ex dicta causa ad eandem confluant ecclesiam, quo ex hoc ibidem dono celestis gracie uberius conspexerint se reflectos, prefato cardinali per se vel aliquem seu aliquos catholicos antistites

123 Az esztergomi székesegyház felszentelésére már 1321-ben is készültek, de úgy tűnik, akkor nem történt meg. vö. Anjou-kori oklevéltár VI. Szerk.: Kristó Gyula. Budapest–Szeged, 2000. 329. és 330. sz., *Theiner, Augustinus: Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia* I. 1216–1352. Róma, 1859. (Monumenta historica Hungariae) 474. p., *Monumenta Ecclesiae Strigoniensis* III. Ed.: Ludovicus Crescens, Dedek. Strigonii, 1924. 8. p.

Apostolice Sedis gratiam et communionem habentes, quos de hoc duxerit assumendos dictam ecclesiam auctoritate apostolica consecrandi et dedicandi seu consecrati et dedicati faciendi plenam et liberam eadem auctoritate tenore presencium concedimus facultatem. Et insuper de omnipotentis Dei misericordia ac Beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi omnibus vere penitentibus et confessis, qui dictam ecclesiam in die dedicacionis huiusmodi tunc faciende et deinde successivis temporibus eadem die devote visitaverint, annuatim septem annos et totidem quadragenas de iniunctis eis penitentiis misericorditer relaxamus presentibus perpetuus futuris temporibus duraturis. Nulli ergo omnium hominum liceat hanc paginam nostre concessionis et relaxacionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum. Datum Rome apud Sanctum Petrum, anno incarnationis dominice millesimo quadringentesimo quadragésimo nono, Kalendas Marcii, pontificatus nostri anno tercio.¹²⁴

7.

1450. november 15.

Dénes esztergomi érsek felszenteli az esztergomi székesegyházat, és a felsorolt ünnepnapokon száz napos búcsút engedélyez.

Hártya, díszes kezdősor. Hét függő pecsét, amelyek közül kettő teljesen ép, egy hiányzik, négy pedig törött. DF 249010. (Prímási Levéltár, Archivum ecclesiasticum vetus 49/3.) Hátlapján XVIII. századi tartalmi összefoglaló és levéltári jelzetek. — **Kiadása:** *Katona*, Historia critica VI. (XIII.) 944–946. p. (1454. évi dátummal); *Török János*: Magyarország primása. Közjogi és történeti vázolat II. Pest, 1859. 67–68. p. (Facsimile kiadás is) (1453. évi dátummal).

Dyonisius miseracione divina tituli Sancti Ciriaci in Termis sacro Sancte Romane Ecclesie presbiter cardinalis, archiepiscopus Strigoniensis locique eiusdem comes perpetuus, primas et Apostolice Sedis legatus natus universis

124 Az oklevélben az 1449. év szerepel, de Miklós pápa uralkodása alatt trónra kerülésének évfordulója (márc. 19.) volt az évkezdő dátum. Ezt jelzi a keltezésben írt harmadik uralkodási év is. V. Miklós 1447. március 19-én kezdett el uralkodni, tehát harmadik éve 1449. márc. 19-től 1450. márc. 18-ig tartott. vö. *Lukcsics*, XV. századi pápák oklevelei II., 26. p.

et singulis Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris presentem paginam auditoris salutem in omnium Creatore. Divina sapiencia rationis sue lege multiplici creature a se condite iura disponens quemadmodum eminens celum syderibus ornat et subiectam terrarum latitudinem vernanti rerum varietate depingit, ita circulares operum cursus voluit interieccione dierum celebrium variari, ut fidelium devocio, que in quottidiana iusticie¹²⁵ torpescit, instancia dum interposita¹²⁶ sanctorum sollempnia voto¹²⁷ reduci salubri eorum exemplis ad pietatis desideria revirescat et qui corpore peregrinantur ab illis eternis eorum festivitatis et gaudiis impermixtis perfecte conversacionis studium et morum similitudinem specialiter interesse, ad hec autem non solum exhortacionibus admonendus est Dei populus, verum eciam specialium numerum largicionibus inducendus, ut ad spem eternorum saltem gustata in hiis aliqua rei dulcedine sublevetur. Cupientes igitur Christi fideles ad eterne salutis commercium dirigere et ad id muneribus allectivis induci in remissionem peccatorum eorum et ut ecclesia intemerate Virginis Marie ac Sancti Adalberti pontificis et martiris, quam auctoritate apostolica nobis hodierno die dominico assistentibus nobis reverendis in Christo patribus dominis Mathia Wesprimiensi,¹²⁸ Demetrio Zagrabienisi,¹²⁹ Nicolao Nitriensi,¹³⁰ Gregorio Mylkoviensi,¹³¹ Stephano Streverienisi,¹³² Thoma Nandoralbenisi¹³³ Dei et postolice Sedis gracia episcopis consecramus¹³⁴ et cum

125 Török: iusticie kimaradt

126 Török: demum interposita

127 Török: vero

128 Gatalóci Mátyás veszprémi püspök (1440–1457) vö. *Engel*, Archontológia i.m. 75. p.

129 Monoszlói Csupor Demeter knini püspök, akit 1444-ben Tallóci Matkó tett meg zágrábi püspöké. 1445-ben azonban Cillei Frigyes csapatai Zólyomi Benedek korábbi zágrábi püspököt helyezték vissza a püspöki székebe. Demeter azután 1446 és 1465 között folyamatosan, de rendszertelenül használta a zágrábi püspöki címet. vö. *C. Tóth*, Késő-középkori főpapi archontológia, 124–125. p.; *Pálosfalvi Tamás*: Cilleiek és Tallóciak: küzdelem Szlavóniáért (1440–1448). In: *Századok* 134. (2000) 70–72. p.

130 Zeleméri Miklós nyitrai püspök (1447–1457) vö. *Engel*, Archontológia i.m. 73. p.

131 Gergely milkói püspök személyére ld. *C. Tóth*, Az esztergomi székeskápt. I., 132. p.

132 Ormándi István szőrényi püspök és kapornaki apát vö. *C. Tóth*, Késő-középkori főpapi archontológia, 101. p.

133 Tamás nándorféhevéri püspök és a budavári Mária Magdolna-egyház kormányzója vö. *C. Tóth*, Az esztergomi székeskápt. II., 29., 90–91. p.

134 Török: consecravimus

debitis sollempnitatibus et ceremoniis dedicamus¹³⁵ eandemque dedicacionem seu festivitatem dedicacionis huiusmodi in dicto die dominico festum Sancti Martini episcopi semper immediate sequenti perpetuis temporibus celebrandam et sollempniter peragendam instituimus, congruis frequentetur honoribus et a Christi fidelibus iugiter veneretur omnibus vere penitentibus et contrite confessis dictam nostram ecclesiam Strigoniensem in singulis festivitibus Beate Marie Virginis, duodecim apostolorum, quatuor ewangelistarum et totidem doctorum, item Nativitatis, Epiphaniarum, Ressurreccionis, Ascensionis Domini¹³⁶ et Pentecostes ac Sancte et Individue Trinitatis atque sancratissimi corporis Christi, item Stephani protomartiris, Innocencium, Adalberti, Georgii Cosme, Damiani, Laurencii, Fabiani et Sebastiani martirum, item Michaelis archangeli, Invencionis et Exaltacione Sancte Crucis, Nativitatis Beati Iohannis Baptiste, Stephani et Ladislai regum ac Emerici ducis, Omnium sanctorum, Nicolai, Martini et Bricci confessorum, item in Marie Magdalene, Anne matris Marie et Elizabeth vidue, Lucie, Agathe, Dorothee, Agnetis, Cecilie, Katherine, Barbare, Appolonie et Otilie virginum, item dum fertur corpus Christi aut sacrum oleum ad infirmum, qui secuti fuerint, necnon in die dedicacionis ecclesie nostre pretacte et per octavas festivitatum predictarum octavas habencium singulisque diebus dominicis devote visitantibus et ad eius fabricam de bonis ipsis a Deo collatis manus porrexerint auxiliarices, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi de iniunctis sibi penitenciis centum dies indulgenciarum in Domino misericorditer relaxamus presentibus futuris et perpetuis temporibus valituris. Datum Strigonii, die dominico prescripto post festum Beati Martini episcopi, anno Domini M^oCCCC^oL^{mo}.

Et nos Mathias Wesprimiensis, Demetrius Zagrabiensis, Nicolaus Nittriensis, Gregorius Mylkoviensis, Stephanus Streveriensis et Thomas Nandoralbensis Dei et Apostolice Sedis gracia episcopi vota fidelium cupientes salubriter adaugere suprascriptis indulgenciis a prefato reverendissimo domino Dyonisio cardinali et archiepiscopo datis quilibet nostrum, qui in dicto hodierno die dominico prefate dedicacioni interfuimus, pro qualibet ipsarum festivitatum celebritate quadraginta dierum indulgencias adicientes eademque sub modificacionibus et specificacionibus suprascriptis de iniunctis sibi penis in Domino misericorditer relaxamus, in quorum fidem et testimonium omnium¹³⁷ et singulorum premissorum

135 Török: dedicavimus

136 Török: Domini hiányzik

137 Török: dictorum

presentes ascribi et sigillorum nostrorum appensione fecimus communiri. Datum anno die et loco quibus supra.

8.

1452. április 23.

V. Miklós pápa mindazoknak, akik segítik az esztergomi székesegyház helyreállítását a felsorolt ünnepeken hétéves búcsút engedélyez.

Hártya, díszes kezdősor. Vörös és sárga zsinóron függő ép ólobulla. DF 249012. (Prímási Levéltár, Archivum ecclesiasticum vetus 49/2.). Hátlapján korabeli írással: *Registrata apud me Petrum de Noxeto*. XVIII. századi tartalmi összefoglaló és levéltári jelzetek. A felhajtott plicán: *Gratis pro parte domini cardinalis. Iohannis de Steccatis*. — **Regesztája:** *Lukcsics*, XV. századi pápák oklevelei II., 1262. sz. a Vatikáni Levéltár protocolluma alapján.

Nicolaus episcopus, servus servorum Dei universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem et apostolicam benedictionem. Quanto frequentius fidelium mentes ad pietatis opera inducimus, tanto plus eorum saluti animarum providemus, dudum siquidem omnibus vere penitentibus et confessis, qui ecclesiam Strigoniensem in die dedicacionis eiusdem devote visitarent annuatim ac ad illius reparacionem, restauracionem et conservacionem manus adiutrices porrigerent, septem annos et totidem quadragenas de invinctis eis penitenciis per alias nostras litteras perpetuo relaxavimus, prout in illis plenius continetur. Cum autem sicut carissimus in Christo filius noster Ladislaus Ungarie rex illustris nobis nuper exposuit, quod ecclesia ipsa vetustissima et nobilior omnium ecclesiarum regni Ungarie existat ac in suis structuris et edificiis reparacione indigeat non modicum sumptuosa et ad illam faciendam ipsius ecclesie, que propter guerrarum turbines ac diversos alios sinistros eventus in suis redditibus est plurimum diminuta, facultates non sufficiant, sed Christi fidelium suffragia fore noscantur plurima oportuna. Nos cupientes, ut ecclesia ipsa congruis honoribus frequentetur ac in eisdem structuris et edificiis debite reparetur, restauretur et conservetur fidelesque ipsi eo libencius devocionis causa ad illam confluant ac ad huiusmodi reparacionem, restauracionem et conservacionem manus promptus porrigant adiutrices, quo ex hoc ibidem dono celestis gracie uberius conspexerint se refectos indulgenciam et litteras predictas ad Corporis Christi, Parasceve ac Assumpcionis Beate Marie

Virginis, necnon Sancti Adalberti de mense Aprilis, sub cuius vocabulo ecclesia ipsa fundata existit, festivitates ampliantes et extendentes volumus et apostolica auctoritate decernimus, quod omnes Christi fideles vere penitentes et confessi, qui predictam ecclesiam in eisdem festivitibus devote visitaverint annuatim ac ad huiusmodi reparacione, restauracione et conservacione manus adiutrices porrexerint, singulis festivitatum predictarum diebus septem annorum et totidem quadragenarum indulgenciam perpetuis futuris temporibus consequantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre ampliacionis, extensionis, voluntatis et constitucionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit indignacionem omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum. Datum Rome apud Sanctum Petrum, anno incarnationis dominice millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo, nono Kalendas Maii, pontificatus nostri anno sexto.

